

Reprivatizáció az erdőkben is?

Jelenségek az átmeneti, átalakulási időszakban

Miközben átalakulófélben lévő társadalmunk jogalkotói azon fáradoznak, hogy a tulajdonviszonyokat megváltoztató törvényeket hozzanak, a volt föld- és erdőtulajdonosok, önkormányzatok sokszor türelmetlenül — megelőzve a jogi szabályozást — máris erdőt foglalnak, fát termelnek.

Az erdőterv szerinti gazdálkodás hátráltatása

Főleg a jelenleg termelészövetkezeti tulajdonban lévő, erdőterv szerint véghasználatra, gyérítésre előírt erdőrészekben a munkálat elvégzését a volt tulajdonos — aki még szövetkezeti tag — próbálja meggátolni. Bízunk benne, hogy az új törvény visszaadja az általa bevitt kisebb (1–2 katasztrális hold) erdejét. Ragaszkodik a volt tőkéjéhez, de az azóta képződött „kamatra” is igényt tart.

Különösen Bács–Kiskun és Csongrád megyében sok tanyahely melletti kis területű erdő került termelészövetkezeti tulajdonba, s ezen elszórt erdőfoltok az elmúlt 35 év folyamán erdőtervezésre kerültek — így erdőterv szerint gazdálkodnak bennük.

Egyébként az erdőfelügyelőség véleménye szerint ezekben a kis erdőfoltokban tartamos, szakszerű erdőgazdálkodást nem lehet folytatni.

Hasonlóan próbálnak eljárni a megalakult helyi önkormányzatok is. Az erdőfelügyelőségre bejelentést tesznek, ha valahol véghasználatot észlelnek. Kérik az erdőfelügyelőséget, hogy az érvényes, engedélyezett fakitermelési tervet vonják vissza. Mint hajdani városerdőre — mely jelenleg termelészövetkezeti tulajdonú — jogot formálnak.

Engedély nélküli fakitermelések

Előfordult, hogy a megalakult új önkormányzat a jelenleg szövetkezeti tulajdonban lévő erdőben engedély nélkül fakitermelést végeztetett. A szövetkezet mint tulajdonos tette meg a bejelentést. Az erdőfelügyelőség — a jelenleg még érvényes jogszabályok alapján — a tulajdonossal szemben kezdeményezett hatósági eljárást.

A volt tulajdonos, a vélt saját erdejét letermelte. A hatósági eljárást az erdőfelügyelőség azzal a termelészövetkezettel szemben folytatta le, amelynek erdőtervében a kérdéses erdőrészlet szerepel. A termelészövetkezet a volt tulajdonost feljelentette — amnesztiára hivatkozva — az eljárást megszüntették.

Egy erdőterületen — a jelenlegi tulajdonos engedélye, sőt annak írásbeli elutasítása ellenére — magángazdálkodók libatényésztést folytattak. Engedély nélkül a nyárerdőből faanyagot termeltek ki, s ebből építették a libaólakat. Az érvényes jogszabályok alapján az erdő-

felügyelőség ebben az esetben is a tulajdonossal szemben folytatta le a hatósági eljárást.

Erdőtelepítési kedv csökkenése

A Kecskeméti Erdőfelügyelőség hatáskörébe tartozó három nagy erdőtelepítő megyében (Bács–Kiskun, Békés, Csongrád megye) az erdőtelepítési szándék csökkenőben van. A nagy erdőtelepítők a termelészövetkezetek voltak. A várható termőföld-reprivatizáció miatt igen mérsékelt számban kezdenek új erdők telepítésébe. Van, ahol a volt földtulajdonosok akadályozták az erdőtelepítési munkálatokat.

A várhatóan emelésre kerülő erdőtelepítési egységár sem hat serkentőleg addig, amíg a földtulajdon kérdése törvényben nem rendeződik.

Az erdővagyon gyorsított felélése

A termelészövetkezeteknél megfigyelhető, hogy az erdőterv adta lehetőségeket mielőbb (lehetőleg még ebben az évben) ki akarják használni, azaz a véghasználatok előrehozását tervezik. Ez részben a szövetkezetek megrendült anyagi helyzetének, részben a várható reprivatizációnak tudható be.

Több állami gazdaság, néhány termelészövetkezet kisebb gazdasági egységekké alakul át. Ezen átalakulás folyamán az állami és szövetkezeti erdők helyzete tisztázatlan. A kialakuló kft-kbe a jelenlegi jogszabályok szerint állami tulajdonú erdőt apportként bevinni törvényellenes. Az erdőfelügyelőség határozott fellépése sem tudta megakadályozni, hogy az egyik állami gazdaságban ne alakuljon meg az „Erdészeti KFT”.

Az erdők reprivatizációjára csak igen kis mértékben kerüljön sor. A volt, maximum 1–2 katasztrális holdas — nem tömbben elhelyezkedő — erdőfoltok (pl. tanyahegyek környéke) kerüljenek vissza a volt tulajdonoshoz. Az állami tulajdonban levők továbbra is oszthatatlanok maradjanak.

Meggondolandó az állami vagy szövetkezeti tulajdonú erdők önkormányzati kézbe való adása is, mert az önkormányzatok rövidebb időszakra történő megvásárlása nem teremti meg a tartamos erdőgazdálkodáshoz szükséges körülményeket.

Az erdők önkormányzati kézbe való adása olyan veszéllyel járhat, hogy a pillanatnyi érdekek (pl. ház helyi kiosztás) érvényesülnének a meglevő erdők rovására.

Bízunk abban, hogy az említett jelenségek csak a jelenlegi átalakulási időszakra jellemzők. Reméljük, hogy a megalkotásra váró új föld- és erdőtervény az erdészszakma hozzáértőinek bevonásával, pártérdekeken felülemelkedve, körültekintően készül el.

Lacay Tamás

DR. GÖBÖLÖS ANTAL

Egy arborétum születése Kecskeméten

Minden település — különösen a nagyobb kiterjedésű városok — környezetvédelmének egyik alapvető kérdése a befogadó tájhoz való viszony. Megfelelő életteret csak a tájjal harmonizáló városgazdálkodás-fejlesztés nyújt. Ez kiemelten igaz Kecskemét városára.

A Duna–Tisza közti homokhát jelentős változásokon ment át az elmúlt századokban, így:

— a folyók szabályozása, valamint a térségi vízrendezés és még sok más tényező miatt a talajvíz süllyedése;

— a természetes növénytakarót, az erdős sztyeppet felváltó szántóföldi növénytermesztés túlsúlyba kerülése a szőlő-, gyümölcskultúrákkal szemben.

A tájcsoport jelentős környezetvédelmi gondja lett a lazahomok- és lösztalajon a deflációs eredetű porszenyyezés, amelyet humánökológiai szempontból a szubarid klíma (pl. alacsony relatív páratartalom) okozta terhelés még tovább növel.

A város jelentős lakónegyedei északon helyezkednek el, s mivel a gyakori szélirány É–ÉNy-i, kézenfekvő mezoklíma-javító tényező az erdő.

A mesterségesen létesített belső zöldövezeti gyűrű része az arborétum, amely a tervezés alatt álló autópálya elkerülő szakasza és a város közé ékelődik.

Talaja homokos, illetve vályogos szerkezetű, mikrodomborzati formakincsben gazdag; hullámos terület, mely a pleisztocén korban alakult ki. A Duna–Tisza közti homokhátra jellemző homokborítást itt csak nyomokban, a dombtetőkön találjuk meg.

A talajképződés alapjául szolgáló finom homok jelenléte viszont itt is meghatározó a termőréteg kialakulásában. Az arborétum nagyobbik része középkötött mezősi talaj. Meszes vályogos szerkezetű, „A” szintje löszös, a homokos „C” szint felett alakult ki. A mély fekvések sekély réti talajok. A talajvízvizsgálatot dr. Szodfridt István és Laczay Tamás végezte. A területre a kontinentális éghajlat jellemző: száraz, meleg nyár — hideg tél.

Az évi átlaghőmérséklet 10,5°C. A tenyészidő alatti napfénytartam 1500 óra felett, míg az évi összes 2100 óra közelében van.

A vízgazdálkodási viszony elsősorban a térszint ma-

gasságától függ, ez 116 m és 128 m tengerszint feletti magasságok között mozog.

A végleges tervdokumentációt Mészöly Győző erdőmérnök készítette el. a kiviteli munka Ván László érdeme.

Az arborétum kiviteli munkái 1986–87-ben kezdődtek el Kecskemét városi tanácsának szándéka szerint, az erdőfelügyelőség szakmai és anyagi támogatása mellett, a Kiskunsági Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság nyárjasi erdészete kivitelezésében (később, 1989-től kezelésében is). 1990-ben megépült a kezelőház, lakással, kutatószállással, egy kiállítással, amelynek címe: Arborétumok és kastélyparkok az Alföldön. Munkánkat az ágazatszervezés folyamatosan támogatta.

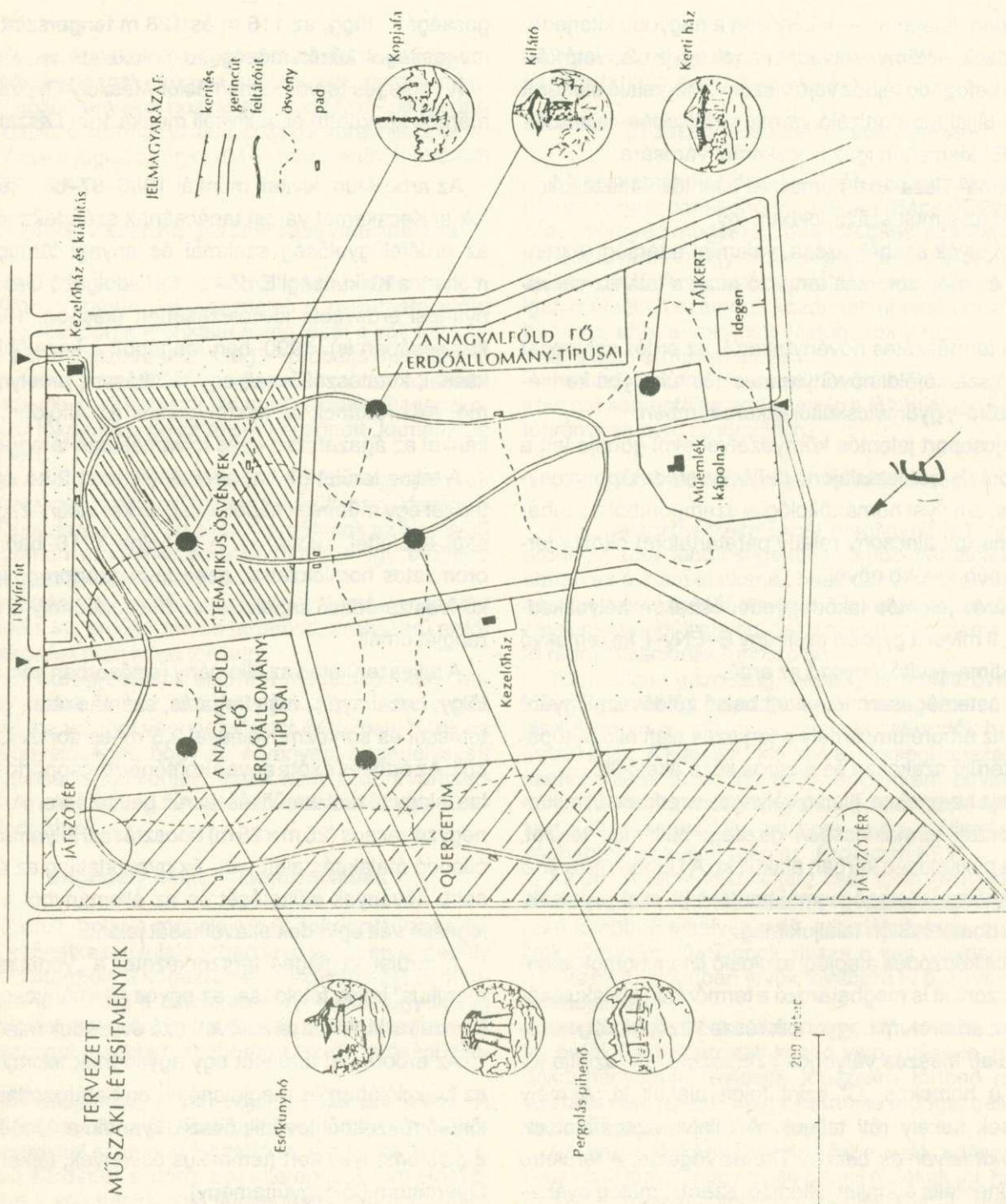
A teljes terület 62 ha, beékelődik még 2 ha egyházi terület egy műemlék kápolnával, és két lakóház, gazdasági épülettel, udvarral. A kápolna 1718-ban épült, oromzatos homlokzattal, azon fa huszártoronnyal, félköríves záródású kapukerettel. Búcsújáráshely, a terület rangját emeli.

A teljes területen az állomány (elsősorban kocsányos tölgy, hazai nyár), mélyforgatás, szántás után, gépi ültetéssel és sorközműveléssel 2,5 m-es sortávval létesült. Az értékes exóta anyag konténerrel csoportos-szállás elegyítéssel került és kerül beültetésre. A terület négyzetrácsos (25 m x 25 m) beosztással folyamatosan, állandó átalakítás alatt van. Ez gyakorlatilag az értéke- sebb növények elültetését és az állományból a feleslegessé vált egyedek eltávolítását jelenti.

A terület végleges térszerkezete, a „vonalas-geometrikus” jelleg feloldása, az egyes állománycsoportok fokozatos kialakítása a következő évtizedek feladata.

Az arborétum területét egy egységnek tekintjük, bár az funkciójában és megjelenésében határozottan elkülönülő részekből tevődik össze. Ilyenek: a védőövezet, a gyűjteményes kert (tematikus ösvények, tájkert) és a Quercetum (tölgygyűjtemény).

A védőövezet (20 ha) létesült legkorábban, 1986–87-ben, az Alföld erdőtípusainak (homoki, gyöngyvirágos homoki, sziki-homoki fehér nyáras-tölgyes, borókás fehér nyáras, nyíres-borókás, hazai nyáras, akácos, erdei-fekete fenyves, ezüstfás stb.) hangulatát igyek-

szik megteremteni. Részlettervet a Zöldövezettervező Iroda (Balatonfüred) készített.

Az arborétium központja a 26 ha-os gyűjteményes kert. Jelenleg az egész területet többnyire a kocsányos tölgy és különböző elegyfajokból, cserjékből álló alapállomány fedi. Ez ideig több mint kétszáz taxon került eltelepítésre az alapállomány védelmében, a térszintmagasság, kitettség, mikroklíma, talaj- és vízviszonyok figyelembevételével.

A gyűjteményes kert karakterét tekintve két részre tagolódik. Egyik részét a tematikus ösvények (egy-egy táj jellemzésére szóba jöhető fajok bemutatása), pl.: balkáni, mediterrán, kelet-ázsiai, pacifikus észak-amerikai, atlantikus észak-amerikai növény- vagy rendszertanilag rokon fajok csoportos bemutatása jellemzi.

A gyűjteményes kert másik területén a növényföldrajzi és rendszertani szempontok másodlagosak, itt különböző elegyítésű „növénycsoport-formációk” kerülnek kipróbálásra „impresszionista kertépítés” formájában. A cél sokrétű, pl.: honosítás, termőhelyállékonyság-vizsgálat, referencia létesítés az alföldi kertépítés számára, szaporítóanyagbázis-teremtés, különleges esztétikai élmény nyújtása stb.

Az arborétum ÉNy oldalán a védőövezeten kívül 16 ha-on, 1990-ben kezdtük meg a Quercetum (tölgygyűjtemény) kivitelezését egy kocsányostölgyalapállomány-

nyal. Az enyhén hullámos felszínű csernozjom talaj ez ideig jó minőségű szántó volt.

Az egyes tölgyfajtákat az ökotípusokban jellemző kísérő és elegy fajokkal, cserjeszintjükkel kívánjuk bemutatni, lehetőleg hiteles állomány kialakításával. A terv csak a koncepciót és a kitűzött célt határozza meg. Itt több évtizedes tudatos munkára és számos „rögtönzésre” lesz szükség.

Terveink között szerepel még további 8–10 ha terület megszervezése, ahol egy korszerű Populetum (nyár-gyűjtemény) létesítése válna lehetővé.

Az arborétum alapvetően hármas funkciót tölt be:

- ismeretterjesztés,
- szabadtéri felüdülés,
- környezetvédelem.

A terület megnyitását a nagyközönség részére 1995-re tervezzük, természetesen az ifjúsági csoportokat, érdeklődőket jelenleg is beengedjük, sőt vezetésről is gondoskodunk

A terület fogadóképességét, komfortját a vázlaton ábrázolt létesítmények (kilátók, pihenők, esőbeálló stb.) fokozatos kiépítésével oldjuk meg. Elkészült az ivó- és öntözővíz gerincvezeték. A területen jelenleg hossz- és keresztirányban két, egymást keresztező széles földút vezet. Ezek az útszakaszok a valamikori mezőváros határába kivezető 10 öles utaknak a maradványai és mint ilyenek agrártörténeti emlékként megmaradnak. Az úthálózat hierarchikus rendszerű: gerincút, feltáróút, bejáró ösvények, összelátást biztosító tisztássorok. A térszint változását az út nyomvonalevezetése figyelembe veszi, pl. völgyút kísérőként magas növésű fák, cél: a nyugtalan felszínhatás fokozása.

A fogadóház és tér kialakítása a következő évek feladata, rendeltetése az oktatás és ismeretterjesztés lesz.

A kezelőházban kialakított „Arborétumok és Kastélyparkok az Alföldön” című kiállítás (rendező: Bartha Dénes, dr. Oroszi Sándor, grafikai kivitelező Csőre Miklós) figyelemfelkeltő, tudatformáló.

Az alföldi ember nem is tudja igazán, hogy milyen sok dendrológiai érték van ezen a tájon.

Az a „kemény” szakmai mag, aki elkezdte ezt a munkát, tudja, hogy évtizedek (évszázadok?!) kellenek, míg az eredmények beérnek, de hisznek abban, hogy munkájukkal lakóhelyük, szülőföldjük gyarapítását szolgálják.

Ausztriában kötelező lesz a biológiailag lebomló olajok használata. 1992 januárjától Ausztriában csak olyan motorfűrészláncolajat szabad eladni, amely 21 napon belül 90%-ban lebomlik, és a kenőanyag 10 mg-ja egy liter vízben még nem okoz károkat a csírázási próba folyamán. Ez a rendelkezés 1992 májusától megtiltja a nem ilyen olajok használatát is. Tekintettel arra, hogy az ipar már jelenleg is teljes választékban kínálja a rendelkezésnek megfelelő olajokat, javasolható a környezeti károk csökkentése végett a biológiailag lebomló olajok mielőbbi használata.

(ÖFZ, 1991. I. Ref.: Btldó A.)